LUCAE DORASCENTII PALIANENSIS

Philoſophiae ac Medicinae Doctoris

DE USU CHALYBIS ATQUE MERCURII

In obſtructione curanda

DISSERTATIO

Ad Virum celeberrimum Albertum Haller

Gottingenſem

Sub auſpiciis Illuſtriſſimi atque Excellentiſſimi

PRINCIPIS

D. MARCI ANTONII COLUMNAE.

ROMAE

Ex Typographia Komarek in Platea Sciarrae in Via Curſus

M DCC XLV.

Superiorum Facultate.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILL^MO ATQVE EXC^MO PRINCIPI

D. MARCO ANTONIO
COLUMNAE

LUCAS DORASCENTIUS PALIANENSIS
Perpetuam Felicitatem.

PRaeſtantium Medicorum, MARCE ANTONI COLUMNA adoleſcens clariſſime, neque magna umquam copia, & ſemper magna laus fuit. Copia

Digitized by Google

ne fuerit, id in cauſa eſt, quod ad Medici in arte excellentiſſimi nomen tuendum neceſſaria ſit multarum artium, & facultatum cognitio : quas qui optime teneat, iiſque ad morbos intelligendos, curandos, praecavendos pro ſuo munere utatur, ille in animis omnium incredibilem parit admirationem ſui, ita prorſus, ut tamquam coelo delapſus, & ab omnium bonorum auctore Deo humano generi ad ſalutem conceſſus videatur. Sed quotus quiſque eſt, qui hoc ingenio, & labore ſit conſecutus, ut egregius Medicus, hoc eſt artibus iis, quae ad Medicam laudem requirun-

tur.

tur, optime inſtructus haberetur? quotus phyſicam ſcientiam cum anatomica facultate, cum aſtronomia, cum rerum prope infinitarum, quae ad morbos curandos uſui eſſe poſſunt, cum animi, & corporis affectionum cognitione praeſtanti ita conjunxit, ut ſanandis aegrotis opportuna remedia uſquequaque praeſcriberet? Quae mecum ego cum reputarem, adduci non poteram, ut eorum judicio plane acquieſcerem, qui neſcio quid boni de ingenio meo, induſtriaque augurantes, auctores mihi fuerunt, ut in haec ſtudia diligenter incumberem: quod illi tamen hor-

tationibus ſuis, ac prope convicio pervicerunt. Itaque ad eam philoſophiae partem, quae mechanica dicitur, cognoſcendam primum me contuli; deinde, eximio praeceptore, qui mihi quadam divina virgula contigit, quaſi manuducente, in obſervandis morborum cauſis, & curationibus, in Medicorum ſcriptis, qui hac aetate peritiſſimi habentur, pervolutandis plurimum operae collocavi. Demum tentavi, quid ipſe poſſem, ſcripſique brevem Diſſertationem de uſu Chalybis, atque Mercurii: & cum admirabili deſiderio tenerer inſinuandi me aliquam in gratiam tuam, iter

mihi

mihi ad eam praemunire hoc munuſculo volui. Ut autem id facerem (quamquam Dei munere ſingulari in eo ſum Oppido & natus, & educatus, quod Pater tuus in Latio celeberrimum ſumma cum poteſtate obtinet) ne vivam, ſi me aut divitiae, quibus abundas, aut generis tui claritas, aut quicquam denique praeter maximas tuas, & jam nunc omnium ſermonibus celebratiſſimas virtutes incitavit. Nam opulentorum, qui honeſta ſtudia ſpernant, non modo non ambire, ac perſequi, ſed aſpernari etiam, ac refugere amicitias ſoleo, non ſemel expertus, nihil eſſe ejuſ-

modi

modi hominibus importunius; generis autem nobilitas, quae in Te quidem ſumma eſt, in iis demum habet aliquid gloriandum, qui faciunt id, quod Tu, hoc eſt in iis, qui omni ope moliuntur efficere, ut ne minus ipſi ſplendoris poſteris ſuis tradidiſſe, quam a majoribus accepiſſe videantur. Itaque colunt Te quidem homines, & obſervant, ut optimi illius, omnibuſque virtutibus, quae Viro Principi, & in alta fortuna dignitatem tenenti apprime conveniunt, ornatiſſimi Fabricii Columnae filium; ſed multo Te, mihi crede, impenſius colunt, quod eam te-

viam

viam ingreſſum, aut potius in ea jam longe progreſſum vident, in qua ſi, ut ſpes minime dubia eſt, perſtiteris, non ille apud poſteros candore illo, atque altitudine animi, magnificentia, integerrimis moribus, religione praeſtanti, quam Te filio, clarior ſit futurus. Jam enim poſſunt ex Te ipſo quam plurima magiſque propria tuae laudis argumenta deſumi, ingenium excellens, acre, ac indefeſſum litterarum ſtudium, bonarum artium cognitio tanta, quantam Tu cum paucis aliis in iſtam aetatis viriditatem cadere poſſe docuiſti; tum quod praecipuum

eſt, ita compoſiti mores, ut juventus tua multorum ſenectuti exemplo eſſe poſſit. Vel ſuperioribus his diebus, cum e Senenſi Ptolemaeorum Collegio, ubi nominis tui ingenti fama relicta ſtudiorum curſum confeceras, in Urbem veniſſes, Teque in aula Palatii Quirinalis eorum ſpecimen dantem Sapientiſſimus Pontifex BENEDICTUS XIV. coram audire voluiſſet, quanto, Deum immortalem, acumine ingenii, doctrinaeque apparatu, quanta ſermonis copia, & elegantia, quanta omnium, qui aderant, Tibique argumenta propoſuerunt,

Car-

Cardinalium, Praeſulum, non approbatione tantum, verum etiam admiratione de altiſſimis rebus diſſeruiſti! Mathematicis nempe, Phyſicis, Theologicis, & ad Jus Pontificium pertinentibus. Quo factum eſt, ut idem Pontifex ingeniorum acerrimus aeſtimator, qui Te praeſens honore numquam aliis tributo ornare voluit, Praefecturam Palatii Tibi ultro detulerit, nec ſine magna commendatione virtutis, & ſapientiae. Attigi breviter ea, quae me potiſſimum, ut hanc meam Diatribam tuo nomini inſcriberem, impulerunt. Parvum munus, fateor;

Digitized by Google

ſed & a magno animo proficiſcitur, & majora alia, ut mihi meis de ſtudiis ſperandum eſt, ſubſequentur, ſi hoc Tibi non ingratum fuiſſe cognovero.

Digitized by Google

DE USU CHALYBIS
Atque Mercurii
IN OBSTRUCTIONE CURANDA
DISSERTATIO.

Eruditiſſimo, Ampliſſimoque Viro Alberto Haller
LUCAS DORASCENTIUS
S. D.

ILluſtrium Virorum fama, cum ubique terrarum diffuſa eſt, hoc potiſſimum habet, ut eorum gloriam cujuſque generis, & conditionis hominibus notam efficiat; immo vero, cum de litteris agitur, ad illos etiam perveniat, qui eas tantum a limine ſalutarunt, aut primoribus labiis attigerunt. Quod cum optime tibi perſpectum ſit, nihil ſane miraberis, eruditiſſime Haller, cur mihi tantum honoris tribuere audeam, ut ad te ſcribam Epiſtolam, teſtem meae obſequentiſſimae erga te voluntatis: mihi, inquam, qui licet aetate, & ingenio non ſim cum caeteris, qui Romae vivunt, Medicinae cultoribus comparandus, tamen ope, ac praeſidio commentario-

rum,

Digitized by Google

rum, quos, doctis Viris plaudentibus, ad communium ſtudiorum utilitatem edidiſti, confido me in re Medica non mediocriter profecturum. Quid ni? Antonius Cocchius nemini ignotus, tibi vero notiſſimus, quem Numine dextro ſtudiorum meorum optimum ducem, ac magiſtrum ſum nactus, tanta eos copia eruditionis abundare teſtatur, ac novis adeo experimentis, obſervationibus, argumentis eſſe tam luculentos, ut ea de cauſa hujus te aetatis, quae floret maxime laude litterarum, ſecundum nemini cenſeat. Boerhaavii inſtitutiones adhuc lumine carerent, ac fruſtra id expectaſſent, ni boni ſuperi Hallerum tandem dediſſent, qui eas optime illuſtraturus, pulcherrimarum rerum theſaurum nobis optantibus aperiret. Dicam quod ſentio; non aſſentandi gratia. Ubinam major, quam in his tuis commentariis, aut in rebus quam difficillimis pertractandis ingenii vis, aut felicitas in ſolvendis, aut facilitas in explicandis? Haec ſunt mehercule, quae ita me tibi addictum reddidere; ut gloriae tuae praedicandae, &, quantum fieri per me poteſt, amplificandae deſiderio exardeſcam. Nec vero iſtud aut mediocre eſt, aut obſcurum, aut hujuſmodi, ut ſilentio praeteriri poſsit. Nam cum Medicis, iiſque vulgo celebrioribus tanta contentione decertavi,

quan-

quanta numquam antea ulla in cauſa: et jure quidem, ac merito. Quis enim cauſam, quae optima ſit, lucis in ſole defendendae ſuſcipere nollet, lubenterque pro viribus ſuſtinere? Caecutiunt plerique hujus ſaeculi Medicorum, qui ſi forte gravisſimorum hominum ſcripta vel non intellexerunt, vel etiam (quod turpius eſt) pervolutare, & cognoſcere neglexerunt, ad ſuam tegendam vel inſcitiam, vel ignaviam, ajunt id omne ſupervacaneum ſibi videri, quod lucubrare ſcriptores aetatis noſtrae, ac typis edere voluerunt. Crede mihi humaniſsime Haller, nimis acerbum, nimis aſperum eſt indoctos iſtos etiam in magnis, clariſsimiſque civitatibus triumphantes intueri; qui non modo freti popularibus auris, ſed etiam plauſu virorum principum celebrati, ubique ſe jactant, atque adeo inſcitiam cum incredibili temeritate conjungunt, non ſine magno ſapientum dolore, & iracundia. Quoniam vero ſe ſola virtus contenta eſt, neque inſani vulgi honoribus eget, ad Te, Vir clariſſime redeo; quem cum audiverim multum operae inſumſiſſe in Boerhaavio Lugdunenſi Profeſſore obſervationibus illuſtrando, enixe rogarem, & obteſtarer, ut, quae jam edidiſti, ad me mitteres, ſi mihi, ut ſunt, ad manum non eſſent; ne, qui gloriae tuae faveo, tuorum

ope

Digitized by Google

operum jucundiſsimo fructu diutius carerem, ſimulque labi occaſionem permitterem communicandae cum aliis doctrinae tuae, quae in eiſdem operibus maxima continetur. Nunc judicium de quodam Opuſculo meum legendum tibi, atque, uti ſpero, approbandum exhibeo.

Prodiit nuper in lucem Oratio Botanica, quam philoſophus quidam e Medicorum Collegio in horto Academico habuit. Hoc unum captu mihi difficile viſum eſt, quod ille ait: *Quoties, dum obſtructionibus per Chalybem medebamur, eas nos vidimus in ſcirrhum, aut cancrum inſanabilem permutatas? quoties nos hydrargyrum, & caetera, quae ab eo ſunt per medicamenta, ſumus execrati, dum tantos ab iis vidimus fluctus, tempeſtateſque excitatas, ut quid conſilii caperemus, neſciremus?* Qua quidem in re fugit philoſophum ratio, mea quidem ſententia. Ejus enim obſervatio futilis eſt, quippe quae non ex accurata hiſtoria, non ex enumeratione juvantium, ac nocentium, non ex cadaverum ſectionibus deducta ſit. Utinam vero ex iis, quae diximus, profecta eſſet. Tunc enim de indole morbi perbelle ille, atque caeteri judicaſſent, eſſentque cautiores in quibuſdam tractandis medicaminibus; neque ille tam praeceps in affirmando fuiſset: *Chalybem in cancrum, & ſcir-*

& ſcirrhum permutare obſtructiones, & hydrargyrum fluctus, tempeſtateſque excitare.

Jure optimo culpanda ejus opinio eſt, quem non puduit duo illa medicamina ex Chemia explodere, mortalium generi utiliſsima, ac nobiliſsima ſcientia, cujus unius eſt virtutes terrae multiplices inveſtigare. Saepe cogitabo de illa vulgari obſervatione, quae non habetur in ante dictis; praeſertim vero cum Scriptoris illius obſervatio in duobus illis medicamenti generibus non parum mihi videatur experientia labefactari, quam Scriptor ille vel, ut par erat, minime attendit, vel numquam vidit. Quibus nos documentis ſi vellemus inſiſtere, Chimicam ſcientiàm longe profecto ſalutaremus, ejuſque praecepta, quae a gravibus auctoribus nobis tradita ſunt, contemneremus. Nam *falſum dicere ex bona ratione, turpe non eſt, falſum vero palam, negare ſat eſt*, teſte Quintiliano. Verum ſtudia noſtra locabimus in defendenda viriliter veritate, & fideliter pro Chemia certabimus. Chemiam, ſive ſpargiricam, quae ad ſalutem humani generis, atque ornamentum haud contemnendum inventa eſt, jam dudum ſopitam, in lucemque deinde revocatam quidam dixerunt, non ſecus ac fulmina tormenti bellici, ad communem lanienam, atque perniciem. Hanc ſcien-

tiam a Daemonibus filiabus hominum datam in pretium amoris putarunt nonnulli: qui error ſane antiquiſsimus ex eo duxit originem, quod illi ſenſum Scripturae genuinum aſsecuti non eſsent Geneſ. 6. 2. Scriptorum catalogum non eſt facile texere, qui de hoc argumento diſseruerunt: praecipui tamen ſunt, Oſvvaldus Crollius, Beguinus, Joannes Hartmannus, Joannes Petrus Faber, Le Mery, Le Mort, Baſilius Valentinus, Paracelſus, Rogerius Baco, Raymundus Lullius, Joannes Rudolphus Glauberus, Joachimus Beccherus, Ettmullerus, Boerhaavius, Hoffmannus, Poterius, & alii complures. Inter mineralia ſiquidem, quae eruuntur ex viſceribus terrae, quae centrum, ſeu matrix elementorum omnium appellatur, & in quam elementa projiciunt ſua ſpermata, & ſemina, quae terrae ſinu foventur, ac digeruntur, chalybs, & hydrargyrum computantur. Priuſquam vero utrorumque mineralium vires, naturamque inveſtigem, de obſtructione, ſcirrho, nec non cancro, quantum brevitas hic neceſsaria permittit, quaedam notanda judicavi: ac primum de obſtructione.

Obſtructionem Hermannus Boerhaavius in aphoriſmis de cognoſcendis, curandiſque morbis numquam ſatis laudatis definivit, dicens,

cens, *quod ſit obturatio canalis, tranſitum tollens liquido, per eum transjiciundo, vitali ſano, vel morboſo, orta ex exceſſu molis tranſiturae ſupra capacitatem vaſis tranſmiſſuri*. Eſt autem duplex obſtructio, eorum ſententia, qui Medici habentur accuratiſſimi; quarum unam oppilativam ab humore vás infarciente; attenuativam alteram, per collapſum vaſorum, atque viarum dicere ſolent. Cuique Medicorum notum eſt, has ab humore craſſo, deſide, tenacique proficiſci: deque his ſapienter Thomas Warthonus Adenograph. cap. 11. ſcripſit, ac quinque modis contingere affirmavit. *Primo, in ipſo aditu ſucci lactei in orificia venarum lactearum. Secundo, in tranſitu ejuſdem per meſenterii glandulas. Tertio, in tranſitu ſanguinis ex arteriis in venas per earumdem glandularum ſubſtantiam. Quarto, in canalibus aquoſis, vel lymphae ductibus. Quinto, in nervis*. Canalium praecipue de nomine, in quos maſſulae ſanguineae confeſtim impelluntur, ocyuſque deferuntur, qui obſtructionibus magis obnoxii ſunt, arterioſi, venoſique fere unanimi conſenſu nuncupantur. Perpenſa generaliſſima obſtructionis idea, iſtiuſmodi aliquod exemplum afferre decrevi in diſſert. de Chloroſi, quae, Deo dante, proximo anno in lucem prodibit. Dum ergo arterioſi, & venoſi canaliculi,

qui per uteri ſubſtantiam ſerpunt, obſtructionem in virginibus patiuntur, morbus Virgineus, ſeu Chloroſis confeſtim accidit: cujus aetiologiam repetere libet a ſanguinis impuri, & humorum viſcidorum, ac minus motui aptorum abundantia, tum ob deperditum tonum, vigorem, ac vim ſolidarum partium, maximeque viſcerum chylificationi inſervientium, quae ſunt ventriculus, inteſtina, hepar, lien, ac pancreas: tum ob ipſarum ſanguificationi inſervientium robur labefactatum in machina noſtra; ut ſunt arteriae, venae, cor, ac pulmones. Nam dum partes noſtri corporis fibroſae, & vaſculoſae minus poſſident motum oſcillatorium, non fiet illarum contractio, adeo ut in arcum diſtentae abbrevientur; & in lineas diſponentur rectas, neque accedent circa cavitatis axem, neque ad humores valide appellendos erunt idoneae; atque ita ſanguinis circuitus tardior, lentiorque evadat neceſſe erit; & hinc ſeparationum aeque, ac excretionum negotium ſaluberrimum imminuitur. Unde ſordes excrementitiae viſcidae, bilioſae, ſalſae, ſeroſae, quae in hepate, renibuſque ſecerni, ac foras ejici debent, maxima ex parte retentae, impurum plane, ac intemperatum reddunt ſanguinis ſerum, & ſuccum nutritium. Temporis decurſu

curſu fibrae motrices extremorum in cute vaſorum, ex Ruyſchii injectionibus ſtupendis primum rite cognitorum, proprio ac naturali deſtituuntur robore; & ſic tam ſudor, quam Santoriana ſeparatio impeditur; unde in corpore reticulari Malpighii, ſive reticulo cutaneo, cuticulam inter, & cutem circumpoſito, a tincto ſero pallidus, & ſubalbidus, immo plumbeus, liveſcens, aut vireſcens color cum aliqua corporis intumeſcentia deprehenditur; quo fit, ut ipſa nutritio impediatur. Similiter contingere videremus obſtructiones, ſi cadavera ſedulo introſpiceremus, quorum ſectiones ſi quis optaret, Sepulchretum anatomicum Boneti adeat: maxime autem eas videremus in imi ventris viſceribus, praeſertim vero in binis meſeraicis arteriis, quarum ſuperior per tenuia, inferior per craſſa inteſtina perreptat, & utraque arcum, inſulamque conſtituit. Cerneremus has quoque in ramo dextero, ſiniſtroque coeliacae, quae proxime ſupra meſentericam ex aorta prodit, arcum facit antrorſum, deinde retrorſum flectitur; qui quidem rami per lienem, pancreas, ventriculum, & hepar proſerpunt; quorum diameter in principio ampla manifeſtatur, in extremitatibus vero in anguſtiorem pergit. Dum igitur maſſulae ſanguineae, quae in conica impelluntur vaſa per dia-

diametrum ampliorem, non difficile tranſmittuntur, (in extremitate ſiquidem canaliculi cylindrici fiunt) valida contractione humorem ſanguineum, quo nullum animal caret, appellunt. Si igitur teretes maſſulae fiant majores vaſis cylindrici, conicique diametro, tranſire nequeunt. Quocirca in ramis meſeraicis, ac coeliacis obſtructiones contingunt: & cum nos mechanica & hydraulica doceat, fluida in corpore humano alia aliis motibus ferri, tunc illa oblique, ac retro incumbunt, & urgent. Nequeo ferre Michelotti ſententiam, pace tanti viri, dum ait p. 35. 38. *Craſſa fluida dicenda, non quae particulas habent maximas, ſed ea, quorum particulae difficulter trajiciuntur*. Idcirco enim particulae, vel nullo pacto, vel ſaltem difficile trajiciuntur, quia ſunt craſſae, atque maximae, ac dum ſibi invicem cohaerent, inde moles fluidorum maxima efficitur, dum mutua vi ſeſe per vaſa trahunt particulae diverſae maſſae ſanguineae, & ſic oritur cohaerentia. Cohaerentiam divinitus Elem. phyſic. Petrus Muſſchenbroekius definivit. *Eſt ea corporum conditio, qua partes quomodocunque, & a quacunque cauſa conjunctae, divulſioni reſiſtunt, ita ut eadem vi a ſe mutuo ſeparari nequeant, qua aut ſolae moveri, aut ſibi tantummodo impoſitae, ſejungi iterum potuiſſent, ſed vim*

poſtu-

poſtulent multo majorem. Idipſum confirmare in venis ejuſdem generis ſupervacaneum non erit: nam ex demortuorum ſectionibus quaedam obſtructiones deprehenſae ſunt, ut Bonetus, Williſius, Blancardus, Wepherus, Pechlinus, aliique indubiam fidem faciunt. Quin etiam nos experientia edocti ſumus, quod ſinus durae meningis, qui triangulum imitantur, ſive quatuor ſint, ut Ortlobius, & Vieuſſenius demonſtrarunt, ſive quatuor ſupra quatuor, ut eos Winſlovus enumeravit, nec non jugulares internae venae ſanguine mucoſo, craſſo, deſide infarctae ſunt, immo ſubſtantiam fere polypoſam referunt. Et ratio in promtu eſt: cum enim iſtae venae impulſu deſtituantur, inde tardior, lentiorque fluidi ſanguinei motus exoritur. Hinc non miramur obſtructiones natas eſſe, ſi particulae ſibi invicem cohaereant.

Longe adhuc prolixius, & accuratius hujuſcemodi afflictionis proximam cauſam tradidit graviſſimus Auctor noſter in ſuis aureis aphoriſmis, dum num. 108. ait. *Obſtructio oritur ex anguſtia vaſis magnitudine molis fluxurae, vel utriſque concurrentibus*. Quicquid igitur poteſt haec tria facere, hoc eſt anguſtare vas, cruorem deſidem per ipſamet vaſa appellere, & quicquid ſimul potens eſt vas arctare, & ſanguinis maſſam

ſam minus ad motum fluidam reddere, cauſam procatarticam, ſeu remotam nuncuparem. Quae ſiquis plenius intelligere cupiat, Hermannum Boerhaavium, nec non ejus commentatorem Gerardum Van Swietenum de obſtructionibus conſulat. Nunc ordo poſtulat, ut affectionis ſcirrhoſae naturam diſpiciam.

Scirrhus communiter eſt tumor durus, renitens, concolor, indolenſque. Quamvis autem eum diſtinxerint in legitimum, ſeu exquiſitum, (quam deſcriptionem diſertis verbis apud ſenem Galenum legimus) tamen diſtinctio illa conſtans non eſt. *Exquiſitus igitur ſcirrhus tumor eſt præter naturam, ſenſu carens, & durus. Non exquiſitus autem non omnino quidem ſine ſenſu eſt, ſed agere tamen admodum ſentit. Qui igitur ſine ſenſu, incurabilis eſt; qui vero hebetis ſenſus eſt, non quidem inſanabilis eſt, tamen non facilis curatu*: quam opinionem etiam in Boerhaavii aphoriſmis Van Swietenus commemorat. Ejus morbi ſedem fuiſſe glandulam didici ex nonnullis Auctorum obſervationibus. Inter recentiores quidem laudatus Heiſterus anno 1725. Glandulam Tymum deprehendit in puero tredecim annos nato hectica extincto, ſcirrho induratam, moleque ingentem. Idem Auctor glandulam dorſalem a Magno Veſalio delineatam, ad ovi gallinacei magni-

gnitudinem auctam. Unde eſophagus ita comprimebatur, ut nihil amplius tranſire potuerit. Philippus Verheyenus obſervavit ex dorſalium glandularum tumore, ac ſcirrhoſitate patientem prae inedia miſere obiiſſe, omni ſcilicet via cibo potuique ad ventriculum praecluſa. Poſt ſectum enim cadaver, eſophagi latera ob vehementem compreſſionem coaluiſſe animadvertit, ipſumque ejus tubulum ſub glandulis illis abiiſſe in corpus ſolidum introſpexit. Scirrhum in majore oculi ſiniſtri cantho natum, caſtaneam aequantem, feliciter abſtuliſſe Hildanum, ſcribit Van Swietenus in comment. Boerhaavii. Tonſillas, poſt inflammationem illarum male curatam, in ſcirrhum induruiſſe vidit ipſe Auctor aliquoties. Plurimae forent Medicorum obſervationes huc adducendae de ſcirrho; verum, ut brevitati conſulam, paucas retuliſſe ſufficiat. Symptoma illud, quod experientia compertum habuimus, hic nullo negotio extricatur. Quippe mulieres quinquagenarias hyſterica paſſione graviter laborantes, nec non virgines, quae immaniter menſium ſuppreſſionem paſſae fuerant, ocyus, ac par eſt, talibus affectas ſcirrhis non raro obſervavimus. Ratio eſt, quia dum menſes in illis ceſſant, ſanguis ille, qui fluere ſolitus erat, ſive per vaginam, ſive per

uterum (qua de re Anatomici magna inter ſe contentione dimicant) ad alia vaſa regurgitat; deinde ob vaſorum actionem in ipſamet fluida labefactatam, haec ſpiſſiora fiunt, atque adeo in glandulis ibi repertis intercluſa ſcirrhoſum morbum producunt. Scirrhi cauſa merito recenſetur viſcida, craſſa, viſcoſaque materia, dum particulae iſtae ſanguineae cum tardis, *quae majorem habent vim inertiae, vel motum citius amittunt* (Praeceptore Hallero), ſe ſe attrahunt, naturamque gypſeam, immo vitream acquirunt, impactae, inſertaeque in ejus ſpatia per adhaeſionem magnam: ſic in glandulis ſcirrhus inchoatur, perficiturque. Cauſae remotae inquirantur attentius apud Boerhaavium, & Gerardi Van Swieteni commentarios. Jam vero proximum eſt, ut ad cancrum expendendum, quantum in me erit, aggrediar.

Cancer a ſimilitudine cancri nuncupatus, tumor eſt rotundus, lividus, aut ſubniger, dolenſque, dum canales circumcirca ſcirrhum inflammari incipiunt: inde exulceratur, & in pus convertitur. Non parum aberrarunt a veritate illi, qui cancrum ad ſolas mulierum mammas, & virorum ſcapulas reſtrinxerunt. Nam exemplis docemur, quae a multis ſcriptoribus memoriae prodita accepimus, in aliis quoque corporis

poris partibus cancros enaſci, ut in labiis, lingua, in pene virili: quae nos quidem exempla apud Hildanum legimus. In virgine adulta ſatis magnam verrucam in dorſo locatam in cancrum degeneraſſe Van Swietenus obſervavit. Idem auctor vidit in pollice pedis, dum unguem imprudentius ſecuerat chirurgus in quadam ruſtica, laeſeratque tenerrimam illam pulpam nervoſam, quae ibi eſt, ſimilem excreviſſe fungum; quem cum rodentibus conſumere tentaret idem chirurgus, ſic irritavit, ut in horrendum cancrum abiret. Superiore anno in pede dextro cujuſdam artificis cancrum ego obſervavi cum Praeceptore in urbe Roma; quem feliciter ille curavit. Igitur non tantum in ſcapupulis, ac mammis, verum etiam in quibuſdam aliis partibus cancer enaſcitur. Cauſam hujuſmodi morbi recte eſt aſſecutus Boerhaavius, dum ait: *eſt quidquid ſcirrhum facit, acre ſcirrho mixtum; mutatio in circulantibus, a menſtruis, haemorrhoidibus, haemorrhagia qualibet retentis; ſterilitas, caelibatus, effoeta aetas a 45. ad 50. annos; victus auſterus, acer, calidus; affectus animi triſtes, & bilioſi; irritatio externa quaelibet, motu, calore, acrimonia, emolliente, ſuppurante, cauſtica, veſicante medela externa, vel interna ſimilia peragente*. Haec de obſtructione,

ſcirrho, & cancro dicta ſint ſatis. Nunc de chalybis natura in obſtructionibus agendum eſt.

Chalybs (teſtante Andrea Baccio lib. 6. de Thermis cap.2.)*nominatur quaſi ferrum Chalybum, a regione Chalybum in Ponto, ubi puriſſimum ac duriſſimum gignitur*. Ferrum etiam Mars ab aliquibus dicitur,quod Mars planeta in productione ferri ſuas partes habeat radiis immittendis, & in terrae ſinu radicitus implantandis. Sapienter igitur illuſtres viri ſcripſerunt, nihil eſſe in ipſo Marte, quin reperiatur in ferro; de quo Plinius: *hoc tellurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponimus pomaria, vitae ſqualore deciſo annis omnibus cogimus juveneſcere. Hoc extruimus tecta, caedimus ſaxa, omneſque ad alios uſus ferro utimur. Sed eodem ad bella, caedes, latrocinia, non cominus ſolum, ſed etiam miſſili, volucrique, nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis, nunc vero pennato*, & aliis, recenter in perniciem hominum inventis. Jurequidem Scriptores nonnulli ferrum Martem appellarunt, non ſolum quod hic planeta in generatione, & productione ferri dominium exerceat, ſuaſque tunc temporis in ferrum virtutes, ac proprietates inducat; ſed quod etiam Martis naturam ferrum ſequatur, & imitetur. Si quempiam Medicorum non pudet contemnere chalybem, is etiam ferrum, ſeu Martem con-

contemnat neceſſe eſt; cum tamen ferrum propter conſiſtentiam, & duritiem, qua pollet, valde conducat ad corporis humani ſanitatem. Neque enim hujus oeconomia poſſet in aequilibrio ſuſtineri, deficiente laudato remedio; ſine quo Medicina claudicans foret, & imbecillis. Ut id ipſum de chalybe pro dignitate demonſtrem, ita conſtituo, chalybem in obſtructionibus perſanandis utiliter adhiberi. Non enim tam equitatio laudabilis, atque utilis eſt per celeberrimos Anglos, Sydenhamum, & Mortonum, qui eam non dubitant in hectica,& phthiſi praeſentiſſimam appellare; non tam Mercurius luem Celticam ex humano corpore poteſt ejicere; non tam Cortex Peruvianus febres intermittentes expugnare; non tam Laudanum liquidum, ſine quo Medicina manca eſſet juxta Sydenhamum, ſedare colicam valet, quam eſt chalybs idoneus ad obſtructiones tollendas. Chalybs remedium eſt celebratum a viris clariſſimis, tum veteribus, tum recentioribus, parum vero cognitum a philoſopho noſtro,qui non intelligit, quibus hoc medicamentum viribus polleat ad obſtructiones debellandas: id quod multis rationibus planum fiet. Neminem praeterit, a Methodicis bina morborum principia tradi, quorum unum laxum, alterum vero adſtrictum appellant; illaque eorum me-

methodus hujuſmodi erat, ut pro laxantibus adſtricta remedia, pro adſtrictis laxantia applicarent. O veram, ac recte nobilem methodum! Tibi, o Medicorum Princeps Hippocrates, hoc quoque debemus: fit enim eo, ut malae omnes affectiones expugnentur, ac valetudinis commodo conſulatur. Quid tum denique? Hoc pacto dum nimiae ſolidorum rigiditatis inſidias ſatis clare cognoſco per propria ſigna, ideſt per durum, ſubtilem, ſerrinumque pulſum, una cum accenſa ſiti conjunctum, continua vigilia, diro vomitu, exanthematibus, ingenti delirio, alvi duritie cum cutis aſperitate, ſingultu, ac inflammatione, ſtatim eorum laxationem tentandam, & inducendam arbitror. Contra vero reparandum vigorem, nimia eorumdem flacciditate cognita, habitis ſymptomatis, hoc eſt, pulſu molli, debili, frigore in extremitatibus ingenti, lingua nimis humida, ſimplici nauſea, corporis fluxu, humido cutis ſudore, magna ſomnolentia, viriumque proſtratione. Quapropter cenſeo repetendum, quod in aureis aphoriſmis artis Parens Boerhaavius ſcriptum reliquit, dum ait: *Rigiditas fibrae nimia eſt adunatio partium minimarum, quae tam valide faciat eas cohaerere, ut non cedant illi actioni fluidorum, quae ſuperare debet hanc reſiſtentiam, ut maneat ſanitas. Contra*

tra

tra fibrae debilitas vocatur adunatio partium minimarum cum niſu in cohaeſionem tam parvo, ut vel illo levi motu ſolvi queat, qui ſanitatis effectu fit, vel non multum majori. Qui ſunt in Medica facultate diligenter verſati, ajunt, rigiditatem ſolidorum nimiam indicare eorum laxationem, hanc autem vigorem reparare. Sit v. g. obſtructio, in qua offendimus fibrae nimiam laxitatem, ut in Chloroſi evidenter patet; ad hujuſmodi laxitatem tollendam, praeter multa, quae proſunt, acido-auſtera foſſilia computantur; *inter quae*, Duce Van Swieteno p. 36., *reliquis fere omnibus palmam praeripit ferri, in acidis vegetabilibus fermentatis ſoluti, uſus; quo miraculi inſtar tumentia illa frigida debilia corpora reviviſcunt: nulla fit inde evacuatio liquidi diſtendentis, ſed novum robur accedit; quo plus contracta promoveant ſtagnantes fere humores; illi autem, qui evacuando curare volunt hos morbos, plus debilitant* Chalybs igitur egregium remedium in obſtructionibus, ſive in pollinem redigatur, ſive quocunque modo propinetur, illico a ſalibus intra machinam noſtram ſolutus, ſic agit: dum particulae illae ſulphureae metallicae, ac acido-auſterae deglutiuntur, eae vel intra canales una cum ſanguine permiſcentur, vel forinſecus eorum ſuperficiem attingunt. Si in canales appel-

lan-

lantur, maſſulas ſymbolas, ſeu earum cohaeſionem ſopitam, aut ex majore ſphaerica figura auctam, exſuſcitabunt: hinc ipſi ſanguini teretes illae maſſulae minores pro ſua diametro, ut per canales facillime tranſire poſſint, reſtituuntur: & partim terreis particulis, abſorbendo, imbibendoque quemcumque acidum peregrinum obvium; partim deoſtruendo, aperiendoque, auſteris ſuis operantur. Unde elaſticus ſanguinis motus reſtituitur, omnemque circuitum adimplebit. Si in vaſorum ſuperficiem agant, intricatiſſima fibrarum ſeries acido-auſteris roborabitur, atque idcirco vaſa omnia robuſtiora fient, eorum elementis ad ſe invicem accedentibus. Mox fibrae ipſae contractae ab liquido impulſo, arcus inſtar diſtentae ſeſe abbreviant, & in lineas rectas diſponunt, accedunt ad axem ſuae cavitatis, liquidum contentum appellunt; ipſorumque canalium functio tum demum abſoluitur, cùm omnis obſtructio penitus deletur.

Quoniam vero inanem philoſophi, quem memoravi, opinionem ferre non poſſum, veram ſententiam illuſtrium Virorum teſtimoniis, atque rationibus luculentius confirmabo. Inter quos Plinium nat. hiſt. lib. 34. cap. 15. de Chalybis uſu ſcripſiſſe legimus: *Propinatur contra lienis vitia, abſumit enim illa*. Julius Caeſar Claudinus: *Proprium*,

prium, ait, *melancholiae hypochondriacae alexipharmacum eſſe Chalybem; quoniam continuus illius uſus ſemper felicem finem in aegris ſit aſſecutus: ſiquidem in reſerandis obſtructionibus, in quibus omnis melancholiae curandae cardo verſatur, nulli medicamento cedat*. Et de ingreſſ. ad infirm. in appendic. ſect. 2. *In curatione melancholiæ hypochondriacae medicamenta chalybeata ſibi nullum par habere*. Aetius ſerm. 2, cap. 11. affirmat: *Lienoſis praeſtantiſſimum eſse remedium, aquam, vinum, aut poſcam, in quibus ferrum extinctum fuerit, per multos dies ſumtam*. Quod etiam *coeliacis, & lienoſis multum profuiſſe*, obſervavit Oribaſius. Raſis *lienis tumoribus utilem eſſe docuit*, cujus aſſeclae Serapio, Avicennas, Halyabbas fuerunt. Paulus Aegineta, *aquam, in qua extinctum candens ferrum, epotam ſpleneticis competere monuit*. Mercatus quoque dilucide hanc veritatem de morb. mulier. teſtatus eſt. *Tantam eſſe*, ait, *Chalybis naturam, & efficaciam, ut magnos etiam lienis, & uteri ſcirrhos perſanaſſe viſum ſit*. Et alibi: *incredibili efficacia affectionis hypochondriacae Chalybem prodeſſe; & experimento eſſe confirmatum, in omnibus fere affectionis hypochondricae cauſis uſum Chalybis commodum eſſe, ſive in feminis ex utero, ſive in eis, ac viris ex ventriculo, meſenterio, jecore, aut ſplene obſtructis, aut quomo-*

dolibet humore obeſis, malum oriatur. Sennertus lib. 3. part. 5. ſect. 1. huic ſententiae adſtipulatur his verbis: *Experientia diuturna, & multa conſtat, Chalybem ad affectionem hypochondricam, cachexiam in mulieribus ex menſium obſtructione, alioſque e pertinacibus lienis, & venarum meſeraicarum obſtructionibus ortos morbos, eſſe probatum remedium, & merito ob id magni faciendum*. Confirmat etiam Petrus Jo: Faber cap. 4. lib. 4. *Vulnera enim*, inquit, *curat omnia, & ulcera maligna, & cacoethea, & obſtructiones reſerat omnes, immo ſcirrhos hepatis, & lienis, & pedetentim diſſolvit, & curat*. Longior ſim, ſi Virorum Illuſtrium teſtimonia referre ſingula velim, quae in Mangeti Bibliotheca pharmaceutica leguntur pro decantati remedii defenſione, tam in obſtructionibus, quam in ſcirrho ipſo, morbiſque aliis. Nam binis viribus Chalybs, vel ferrum praeditum eſt, roborandi ſcilicet, & aperiendi; haec in volatiliori potiſſimum, ac proinde in ſale; illa vero in terreis particulis reſidet: quod plerique ſcriptorum aperte oſtenderunt. Inter noviſsimos Italus quidam lib. 3. de Chloroſi: *Inter praeſidia*, inquit, *medica, non infimum ſane, & antiquitus obtinuit locum*: qui & alibi ait: *blande agit, obſtructiones recludit, viſcerum vim enervem roborat, alioſque optimos, cito, ac tuto, non*

prae-

praepoſtere modo propinetur, praeſtat effectus. Sed, quae ſequuntur, viri optimi verba ferre nequeo: *Tyrones interim monitos velim, ne corpore non rite purgato, neque humoribus non antea diu ſubactis, ac non bene dilutis, Martem umquam propinent*. In hoc enim Sydenhamo Profeſſori Londinenſi aperte repugnat, qui genuinam, veramque methodum in praxi ſedulo callebat, quem Profeſſores omnes in ipſa exercitatiſsimum, & omnibus imitandum fatentur. Ipſe graviſsimus Auctor in differ. Epiſt. ad Guilielmum Cole ſcribens, haec habet: *Si quis objiecerit limaturam Chalybis, niſi aeger ſubinde fuerit expurgatus, in viſceribus haerentem, ei, qui illam devoraverit, nocere poſſe; Reſpondeo primum, me nihil umquam tale in quoquam deprehendiſſe; deinde longe veriſimilius eſſe eamdem muco, & excrementitiis partium humoribus involutam una cum iſtis tandem omnem elabi*. Oportet ergo credamus, Italum iſtum vel Sydenhamum non legiſſe, vel ſi legit, contra Virum inſignem, ejuſque de Chalybe experimentum praefracte ſtare voluiſſe. Mars ergo inſtructus diverſis viribus, adſtringendi videlicet, & aperiendi, in tubulorum parietes ictus non ita valide impingit, ut fibras convellat, impellat membranas, laceret, infringat, meatus magis, magiſque quandoque in-

inſarciat, abſceſſus, ſcirrhos, ſanguinis, lymphaeque profuſiones interiores, inflammationes, cruciatus, tormina, aliaſque plurimas perquam moleſtas, & perſaeque lethales inducat affectiones. Haec enim fabula eſt, quam ipſe Auctor inſcite comminiſcitur. Non ignoro, Boerhaavium noſtrum de virib. medic. p. 446. edit. ult. Venetæ ſcripſiſſe, *Chalybem in morbis acutis, ubi vaſa ſunt conſtricta, ſcirrhos inſanabiles, aut mortem arceſſere*; quam opinionem verbis magnificis nonnulli efferunt, nec ipſe improbo: nam cum Methodica conſentit optime, quae, uti ſupra notatum eſt, omne laxum docet eſſe adſtringendum, omne adſtrictum laxandum. At inde non poterat philoſophus ille, quem oppugnamus, in univerſum concludere, uſum Chalybis ſemper eſſe lethalem. Quippe ipſe Magnus Boerhaavius aperte tradit, eſſe aliquando ſalutarem. Ejus autem haec verba ſunt Opere citato pag. 445. *In morbis laxiſſimis Virginum Chalybs optime conducit*. Cum Scriptoribus iis, quos ante dixi, omnino ſentit Hoffmannus, qui docuit, *medicamenta Martialia cum ſalinis, & balſamicis maritata, commodeque exhibita non inepte pro ſpecifico, & efficaciſſimis ad cachexiam, & chloroſin ſanandam haberi remediis*. Nec praetermittendus videtur Pitcarnius, qui tum in affectio-

ctione hypochondriaca, tum in menſium ſuppreſsione Chalybem adhibuit. Conſentit Joannes Freindius in Emmenolog. p. 213. *Chalybem etiam vi momenti ſui vaſa potenter aperire; quippe qui corpus valide ponderoſiſſimum ſit*. Haec una eſt ferri proprietas, quam tom. 1. Chem. Boerhaavius agnovit: ſic enim habet: *quarum 1. iterum ſuo ſe diſtinguit pondere. 2. minus ſimplex praecedentibus, cum manifeſta praebeat ſulphuris crudi adhaerentis indicia, & combuſtilis verae materiae, immo vero & ſaepe in flammas vivas convertendae. 3. in igne fixum quidem, ita tamen, ut fumet, ſcintillas quaſi combuſtili a materie ſpargat, pondere aſſiduo minuatur. 4. ductile ſub malleo, in filamenta diſtractile, non vero in ſubtilitatem, quin dehiſcat, aut fragilitatem prodat. Durum ſonorum. 5. ignitur ante fuſionem diu; funditur igne magno, omnium metallorum difficillime ignitum penitus frigidae aquae tactum fert. 6. ſolvitur facillime omni ſale, rubeſcens cum iiſdem, ſales ſolventes facillime perdit, in ſcorias conſumitur ferruginoſas; hinc vix valet a rubigine praeſervari. 7. facillime deſtructile inter omnia metalla, illico abit in ſcorias. 8. magnete trahitur trahens illum. 9. corpori humano vi medicato optimum, minus inde remotum, quam alia metalla, inque eo fere ſolvi poteſt*. Haec ultima proprietas dilucide nobis ape-

aperit, quanta polleat virtute Chalybs in humano corpore ad obſtructiones ejuſdem eliminandas. Quin etiam experientia ſaepiſsime edocti ſumus, non ſolum in obſtructionibus, verum etiam in aliis morbis ejuſdem uſum eſſe quam maxime ſalutarem. Sane haec medicamina, quae ad genus pertinent adſtringentium, in ſolidas potiſsimum partes agunt; &, quod mirabile eſt, in nimia ſolidorum laxitate, poſt ejus uſum Virginum color e pallido brevi fit rutilus, roſeus; quod Van Swietenus p. 24. in ſuis quoque commentariis perſpicue obſervavit. Cum *per ferrum*, ait, *ingeſtum, & corporis exercitia augeatur in hac puella vis firmarum partium in fluida contenta, incipit tumens ſubſidere facies, amoeno, roſeo colore genae, & labia perfunduntur, redit debitus vigor toti corpori*. Et doctiſsimus Freindius in Emmenolog. pag. 213. *Nemini quippe obſcurum eſſe arbitror Chalybem tum gravitatis ſuae momento, tum attenuandi vi obſtructa vaſa poſſe aperire; hinc enim ſanguinis lenteſcentis, unde oritur obſtructio, cohaerentiam tollit; inde humores impetu quodam per capillaria propellit*. Ergo neque inflammationes, neque cancri, neque ſcirrhi enaſcentur in corpore, ſi Chalybe utamur, quem certiſsimis documentis innocuum eſſe deprehendimus. Boerhaavius noſter tom. 1. Chem. pag. 333. *in homi-*

homine, inquit, *praeſtantem largitur, & ſine noxa fere medelam, dum caetera violentius agunt.* Haec de Chalybe, ejuſque uſu ſaluberrimo dicta ſatis eſse poſsunt ad inanem paucorum opinionem convellendam. Nunc de hydrargyro aliqua dicam.

Hydrargyrum volatilitate, fluiditate, gravitateque partium globoſarum in minimos canales delatum, propter eorum anguſtiam, in minimas partes dividitur; una cum ſanguine mixtum, ejus maſſulas ita propellit, ut ipſe celeriorem motum acquirat; hinc potentia quidem ſua premente humores attenuat, effringitque, eoſque ſibi invicem adhaerentes facilius per cylindrica, conicaque vaſa appellit; atque ita vitales, & naturales actiones in corpore noſtro perficiuntur. Sane huc tua pertinet, Alberte Haller, docta ſententia, qui p. 317. tom. 6. ita ſcribis: *Ab obſtructionibus oriuntur morbi chronici plerique. Sed obſtructiones, quatenus obſtructiones ſunt, ſanantur omnes Mercurii viribus.* De quo eleganter Sextus Lucilius in prima.

Adſit, qui phialae ventri ſublimis adhaeſit,
Duplex Mercurius vulcano inſtante; rebellem
Nam morbum irretit morborum Protea, ut olim
Sontem Japetidem Scythica ſub rupe ligavit.

Quod unum ſupereſt, oro te, Eruditiſſime

me Haller, ut hanc meam Diſſertationem auſpicio tuo, & patrocinio tueare. Vale XIV. Kal. Novembris MDCCXLV.

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sac. Palatii Apoſtolici.

F. M. de Rubeis Archiep. Tarſi Viceſg.

IMPRIMATUR.

F. Raymundus Palombi Magiſter Socius Rmi Patris Mag. Sac. Pal. Apoſt.

Digitized by Google